TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

"Lúa chín cúi đầu" và những khác biệt trong cách hiểu văn hóa

ISSN: 2734-9195 13:45 29/04/2026

Giữ được sự bình tĩnh trước những khác biệt, vì thế, không chỉ là một lựa chọn ứng xử, mà còn là điều kiện cần để những cuộc trao đổi văn hóa thực sự mang lại ý nghĩa.

Câu chuyện xoay quanh một ca khúc với hình ảnh “lúa chín… không cúi đầu” đã thu hút sự quan tâm rộng rãi của công chúng. Từ một chi tiết tưởng như nhỏ trong ca từ, làn sóng tranh luận nhanh chóng lan rộng trên không gian mạng, kéo theo nhiều góc nhìn khác nhau, thậm chí đối lập. Điều này phản ánh một thực tế quen thuộc trong đời sống xã hội hiện đại: khi các giá trị văn hóa truyền thống được đặt trong những cách diễn đạt mới, sự tiếp nhận không phải lúc nào cũng đồng thuận.

Sự phản ứng đa chiều của khán giả là điều dễ hiểu. Cây lúa, trong tâm thức người Việt, không đơn thuần là một sản phẩm nông nghiệp, mà còn là biểu tượng văn hóa gắn với lịch sử dựng nước và giữ nước. Hình ảnh “lúa chín cúi đầu” từ lâu đã trở thành một ẩn dụ quen thuộc, hàm chứa triết lý sống khiêm nhường, biết mình, biết người — những phẩm chất được coi trọng trong đạo lý truyền thống. Vì vậy, khi một biểu tượng đã định hình sâu sắc như vậy được diễn giải theo hướng khác đi, phản ứng của công chúng không chỉ là phản ứng thẩm mỹ, mà còn là sự bảo vệ những giá trị văn hóa mà họ trân trọng.

Tuy nhiên, cũng cần nhìn nhận rằng nghệ thuật, về bản chất, không phải là sự lặp lại những khuôn mẫu sẵn có. Trong nhiều trường hợp, nghệ sĩ tìm cách mở rộng biên độ biểu đạt, sử dụng lại các hình ảnh quen thuộc nhưng đặt vào những ngữ cảnh mới, nhằm truyền tải những thông điệp khác nhau. Chính tính đa nghĩa này làm nên sức sống của nghệ thuật, nhưng đồng thời cũng là nguyên nhân dẫn đến những cách hiểu không hoàn toàn đồng nhất giữa người sáng tác và người tiếp nhận.

Thực tế cho thấy, khoảng cách giữa ý đồ sáng tạo và cách cảm nhận của công chúng không phải là hiện tượng hiếm gặp.

Trong môi trường truyền thông số, nơi thông tin lan truyền nhanh và phản ứng được khuếch đại, khoảng cách này càng dễ trở thành điểm khởi phát cho tranh luận.

Một câu chữ, nếu tách khỏi tổng thể tác phẩm hoặc khỏi bối cảnh sáng tác, có thể bị hiểu theo hướng khác với dụng ý ban đầu. Khi cảm xúc cộng đồng được kích hoạt, tranh luận dễ chuyển từ trao đổi quan điểm sang phản ứng mang tính đối đầu.

Điều đáng chú ý, từ một chi tiết ngôn từ, câu chuyện đã vượt ra khỏi phạm vi của một ca khúc cụ thể để chạm đến những vấn đề rộng hơn: cách gìn giữ giá trị truyền thống, giới hạn của sáng tạo nghệ thuật và vai trò của công chúng trong việc định hình chuẩn mực văn hóa.

Ở một góc độ tích cực, điều này cho thấy xã hội ngày càng quan tâm hơn đến các biểu tượng văn hóa, không thờ ơ trước những thay đổi trong cách diễn đạt. Sự quan tâm ấy, nếu được định hướng đúng, có thể trở thành nền tảng quan trọng để bảo tồn và phát triển bản sắc văn hóa trong bối cảnh hội nhập.

Trong những thời điểm dư luận còn nhiều cảm xúc, điều cần thiết có lẽ không phải là đi đến một kết luận đúng – sai một cách vội vàng. Văn hóa, cũng như nghệ thuật, vốn không phải là lĩnh vực có thể giản lược thành những phán quyết nhị nguyên. Một cách tiếp cận bình tĩnh, tôn trọng và lắng nghe sẽ giúp các bên

hiểu rõ hơn về nhau, thay vì làm sâu thêm khoảng cách.

Đối với người sáng tác, những phản hồi từ công chúng, dù gay gắt, cũng là một dạng thông tin cần được ghi nhận để điều chỉnh cách truyền tải thông điệp sao cho phù hợp hơn với bối cảnh văn hóa cụ thể. Ngược lại, đối với công chúng, việc tiếp cận một sản phẩm nghệ thuật với tâm thế cởi mở, đặt trong toàn bộ ngữ cảnh của tác phẩm, sẽ giúp hạn chế những hiểu lầm không cần thiết.

Trong một xã hội đa dạng về quan điểm, sự khác biệt trong cách hiểu là điều khó tránh khỏi. Vấn đề không nằm ở việc xóa bỏ khác biệt, mà ở cách chúng ta ứng xử với khác biệt đó. Một môi trường văn hóa lành mạnh không được xây dựng bằng sự đồng thuận tuyệt đối mà bằng khả năng đối thoại trong tinh thần tôn trọng và trách nhiệm.

Từ góc nhìn rộng hơn, mỗi tranh luận, nếu được tiếp cận với tinh thần xây dựng, đều có thể trở thành cơ hội để xã hội cùng nhìn lại chính mình, nhìn lại cách chúng ta hiểu về truyền thống, cách chúng ta tiếp nhận cái mới và cách chúng ta đối thoại với những quan điểm không giống mình. Khi đó, thay vì chỉ dừng lại ở những phản ứng nhất thời, tranh luận sẽ góp phần làm giàu thêm đời sống văn hóa, giúp các giá trị được soi chiếu, củng cố và phát triển theo hướng bền vững hơn.

Giữ được sự bình tĩnh trước những khác biệt, vì thế, không chỉ là một lựa chọn ứng xử, mà còn là điều kiện cần để những cuộc trao đổi văn hóa thực sự mang lại ý nghĩa.

Tác giả: **Nguyễn Nguyên Quân** Thạch Thành, Thanh Hóa